

עיתונות

אינטלקטואלים ופוליטיקה: השבועון האנגלי ניו סטייטסמן ויחסו למדינת ישראל, 1948-2012

יוסף גורני

מאמר זה קשור אמנם למחקרי הקודם והמקיף על יחסה של מפלגת הלייבור הבריטית כלפי הציונות מאז הצהרת בלפור ב-1917 ועד להקמתה של מדינת ישראל ב-1948, אולם אין הוא המשכו של מחקר זה. הספר דן במדיניותה של מפלגה פוליטית, הן באופוזיציה והן בשלטון, כלפי המפעל הציוני בהתהוותו במרוצת המנדט הבריטי על ארץ ישראל.¹ לעומת זאת עניינו של מאמר זה הוא השבועון האינטלקטואלי הפוליטי ניו סטייטסמן (*New Statesman*),² שביטא השקפה סוציאל-ליברלית עצמאית ובלתי תלויה במפלגת הלייבור על אף קרבתו אליה.³ כלומר, הדיון כאן אינו באישים פוליטיים מובילים במפלגה אלא באינטלקטואלים בעלי נטיות פוליטיות שהיו קשורות להשקפת העולם המדינית והחברתית של מפלגה זו. איני בא להבדיל לחלוטין בין הפוליטיקאים לאינטלקטואלים, שכן לעתים הגבול בין אישים מובילים, במיוחד במפלגות סוציאליסטיות, היה מטושטש, אלא שבנושא הנידון כאן קו ההפרדה היה ברור. לפיכך איני סוקר במאמר ברצף את העמדות המדיניות של ניו סטייטסמן בשאלת ארץ ישראל, אלא דן בצומתי דרכים מדיניים ובפירוש שניתן להם בכתב העת מאז הקמת המדינה ב-1948 ועד ימינו אלו.

- 1 ראו את ספרי: יוסף גורני, הקשר הדו-משמעי: תנועת הלייבור הבריטית ויחסה אל הציונות בין השנים 1917-1947, הקיבוץ המאוחד, תל אביב 1982; Yosef Gorni, *The British Labour Movement and Zionism, 1917-1948*, F. Cass, London 1983.
- 2 כתב העת הופיע בשנים 1931-1964 בכותרת *The New Statesman and Nation*, ולאחר מכן בשם *New Statesman*. בשם זה אשתמש במאמר עצמו, ובקיצור *NS* במראי המקום.
- 3 ככל הנוגע ליחסו של השמאל באירופה ובבריטניה בפרט כלפי הציונות ומדינת ישראל ראו: Colin Shindler, *Israel and the European Left: Between Solidarity and Delegitimization*, Continuum, New York-London 2012. לעניין הנידון במאמר זה חשובים בייחוד הפרקים 12-16 בספר.

כתב העת נוסד בשנת 1913, שבע שנים לאחר הקמתה של מפלגת הלייבור. מייסדיו היו הזוג סידני וביאטריס נֶב (Sidney and Beatrice Webb), בתמיכתם של הסופר הירוע ברנרד שאו (Shaw) ואישים מתחומי הספרות וההגות שהיו קרובים אליהם בהשקפת עולמם. השם 'האגודה הפביאנית' (The Fabian Society)⁴ ביטא באורח סמלי את הגותם החברתית של אותם אינטלקטואלים בכריטניה. הם הטיפו למדיניות פרוגרסיבית הדרגתית שמגמתה שיפור מצבן של השכבות העניות באמצעות תהליך מתמיד של חקיקה פרלמנטרית לרפורמה חברתית, וזאת כניגודה של המהפכה שהטיפה לה האיידאולוגיה המרקסיסטית. במחשבה החברתית של הפביאנים היתה קיימת גם ההתייחסות אל תופעת ההגירה הגדולה ממזרח אירופה לארצות המערב ובראש ובראשונה לארצות הברית. לדעתם מן הדין היה להפנות חלק מן ההגירה הזאת אל היבשות דלות האוכלוסין, בייחוד לאפריקה. על פי גישה זו, גם עורכו הראשון של העיתון, קליפורד שארפ (Sharp), וגם מייסדיו בני הזוג וב' ראו באור חיובי מאוד את השאיפה הציונית להגירת יהודים לארץ ישראל והביעו תמיכה פומבית בהצהרת בלפור. מאז, על אף השינויים המדיניים שחלו בעמדותיו של העיתון כלפי הציונות ומדינת ישראל, הוא הוסיף להיות מעורב במידה כזו או אחרת בפוליטיקה הארץ-ישראלית, כלומר ביחסים שבין שני העמים שנאבקו בה ובהצעות השונות שעלו במרוצת השנים לפתרונות המדיניים לעימות הלאומי שביניהם. זאת מתוך שיקולים מדיניים ריאליים ונטיות אוטופיות פביאניות שליוו אותו במרוצת כל אותן השנים שאני דן בהן.

במהלך תקופה של יותר מ-60 השנים, בין 1948 ל-2012, התקופה שהמאמר דן בה, ניהלו את העיתון 15 עורכים. החשובים שבהם באישיותם ובהשקפתם המדינית ככל הנוגע ליחס כלפי מדינת ישראל היו: קינגסלי מרטין (Martin), שערך את העיתון בשנים 1930-1960; פול ג'ונסון (Johnson), שהיה תומך נלהב של מדינת ישראל והציונות, בשנים 1965-1970; ריצ'ארד קרוסמן (Crossman), אשר שימש סגנו של קינגסלי מרטין בשנים 1938-1955, וכיהן כעורך בזכות עצמו בין השנים 1970-1972. את קרוסמן אפשר להגדיר אינטלקטואל בפוליטיקה, ובתור שכזה הוא היה היחיד בין העורכים שהיתה לו התנסות פוליטית אישית בשאלת ארץ ישראל ומדינת ישראל. בשנת 1946 הוא נתמנה לחבר בוועדה האנגלו-אמריקנית בהמלצתו של שר החוץ ארנסט בוויין, ואכזב אותו בתמיכתו בשאיפות המדיניות המתונות של ההנהגה הציונית בראשותו של חיים וייצמן.⁶ קרוסמן

4 נגזר משמו של המצביא הרומי קווינטוס פאביוס מקסימוס קונקטטור (קונקטטור פירושו 'המתמהמה'). הוא פיתח שיטת לחימה של התשה נגד צבאו של חניבעל שפלש לרומא בשנת 217 לפני הספירה.

5 ראו בספרי הקשר הדרו-משמעי, פרק שני, עמ' 27-29.

6 ראו: Richard H. S. Crossman, *Palestine Mission*, Harper & Bros., New York-London 1947; Idem, *A Nation Reborn*, Hamish Hamilton and Yad Chaim Weizmann, London 1960. דבקתו של קרוסמן בפשרה המדינית בשאלת ארץ ישראל בנוסח הפביאני הושפעה ללא ספק מהכרתו את הבעיה למן שנת 1947.

היה גם מדינאי-פעיל בשורות מפלגת הלייבור הן כחבר בית הנבחרים הבריטי והן כסגן שר הבריאות מטעם מפלגתו.

יחסם של שלושת העורכים האלה כלפי מדינת ישראל היה חיובי ביסודו, אבל שונה במשמעותו הערכית והמדינית. קינגסלי מרטין קיבל את הציונות כעובדה היסטורית, אך לא כתופעה מדינית לאומית חד-משמעית בכל הנוגע להמשך קיומה באזור. לקרוסמן היתה גישה חיובית בלתי מעוררת כלפי ישראל, שהיתה מותנית במעין פשרה קונסטרוקטיבית במובן המדיני, בנוסח השיטה הפביאנית. לעומתם, פול ג'ונסון היה התומך הנלהב והעקיב של ישראל כחברה סוציאל-דמוקרטית המצויה בתהליך של הגשמת העקרונות הרעיוניים שלה. בכך נבדלו ג'ונסון וקרוסמן מן העורך הכריזמטי קינגסלי מרטין, שלא תמיד היה עקיב בדעותיו, והמהות הסוציאליסטית של המפעל הציוני לא עניינה אותו במיוחד, אף על פי שכמו סגנו ריצ'ארד קרוסמן הוא התייצב בפומבי ובתוקף רב נגד המדיניות הבריטית כלפי ארץ ישראל שניהל שר החוץ בוויין. כך, בתקופת היותם עורכים ואף לאחר מכן נקבע הקו המדיני של העיתון כלפי ישראל, במודע ושלא במודע, על פי הגישה של המחשבה הפביאנית, כלומר קבלת העיקרון של פשרה מדינית הדרגתית כדרך הכרחית לפתרון הסכסוך הלאומי באזור.

בדיון בנוי סטייססמן בכל הנוגע למדינת ישראל אפשר להבחין בשלושה ממדים: האחד, המדיני, ביטא את דעת המערכת בשאלות העיקריות שנבעו מהסכסוך המזרח-תיכוני הפוליטי; השני, הביקורתי, עסק בכל הנוגע ליחסה של המדינה לאוכלוסייה הערבית ברצועת עזה וגם בדרום לבנון; השלישי נשא אופי רעיוני מהותי שנגע לעצם קיומה של מדינת ישראל ולקשר בינה ובין יהדות התפוצות, בייחוד עם אלו שהם אזרחי בריטניה. בגישה תלת ממדית זו הצליח העיתון במרוצת יותר משישים שנים ברצף להציג קו מדיני עקיב מחד גיסא, ולאפשר ביטויים פוליטיים ביקורתיים שלא עלו תמיד בקנה אחד עם הקו הרשמי של העיתון מאידך גיסא, ונוסף על כך להעניק מקום לדיון אידאיו-מהותי בכל הנוגע לעצם קיומה של ישראל ולמערכת היחסים הפסיכולוגית-הפוליטית בינה ובין יהודי התפוצות.

הממד המדיני

עמדת המוצא המדינית של ניו סטייססמן בעריכתם של קינגסלי מרטין וריצ'רד קרוסמן, שהיתה פרו-ציונית מחד גיסא ומתנגדת תקיפה למדיניותו של ארנסט בוויין מאידך גיסא, בלטה בייחוד בתקופה ש'בין הזמנים', בין החלטת האומות המאוחדות על חלוקת ארץ ישראל לשתי מדינות לאומיות ב-29 בנובמבר 1947 ובין ההכרזה על הקמתה של מדינת ישראל ב-14 במאי 1948. התקופה היתה תקופה של אי-ודאות ואי-ביטחון בדבר כוונותיה של ממשלת בריטניה לפנות את ארץ ישראל, והחשש מדרך הביצוע של הפינוי. על אי-ודאויות אלו נוספה גם אי-הבהירות בדבר עמדתה של ארצות הברית באשר להחלטת

האומות המאוחדות. משרד החוץ האמריקני, בראשותו של גיבור מלחמת העולם השנייה ג'ורג' מרשל, שלל את הקמתה של מדינה יהודית ולא היה מוכן להטיל על שכמה של ארצות הברית יחד עם בריטניה את האחריות להשלטת ממשל זמני במזרח התיכון, כפי שהציע בוויין. על אלו נוספו החרדות של רבים מהמנהיגים של היישוב היהודי, כי לא יהיה זה בכוחם של כוחות 'ההגנה' לעמוד מול צבאות ערב שיפלוש לארץ ישראל. על אף החששות הכבדים שעלו מכיוונים שונים היה כתב העת איתן בדעתו הפרו־ציונית, והביע תמיכה חד־משמעית בהקמתה של המדינה היהודית בחלק מארץ ישראל על פי החלטת האומות המאוחדות, בניגוד נחרץ לדעתו של בוויין.

באמצע חודש ינואר 1948, זמן קצר לאחר שהתקבלה ההחלטה באומות המאוחדות על חלוקת ארץ ישראל לשתי מדינות לאומיות, יהודית וערבית, פרסם ניו סטייטסמן מאמר ראשי שכותרתו 'הפוקר הפלסטיני' והיא באה לרמוז במפורש על הכוונות המדיניות הערמומיות של המעצמות העולמיות במשחקי הכוח המדיניים שלהן במזרח התיכון. המאמר הוקיע את הכוונות הנאו־קולוניאליות של שר החוץ בוויין, השואף לקיים עם ארצות הברית שליטה על אוצרות הנפט במזרח התיכון. עם זה הושמעה בו אזהרה מפני שאיפתה הנאו־אימפריאליסטית של ברית המועצות להשיג מעמד מדיני משפיע באזור זה. לדעת כותב המאמר, שתי המגמות האימפריאליסטיות האלה נוגדות לחלוטין את שאיפותיהם הצודקות של שני העמים הנאבקים זה בזה בארץ ישראל. לפיכך יהיה זה חסר שחר (idle) בשלב המדיני הנוכחי אפילו לחדש את ההצעה של מפלגת הלייבור בשמו של השר הרברט מוריסון, יריבו של בוויין, לייסד בארץ ישראל מעין מדינה דו־לאומית. במציאות טרגית זו דרושה גישה מעשית ומציאותית בסגנון המחשבה הפביאנית, שכן 'What matters is its practicability'. כלומר, לתקן את חוסר האיזון הצבאי בין מדינות ערב המתכוונות לפלוש לארץ ישראל ובין כוחות ההגנה של היישוב היהודי באמצעות מתן סיוע צבאי לאלה בהוראת האומות המאוחדות (The Jews are therefore bound to demand of the Security Council the right to equip their army, and the claim can be hardly denied)⁷.

עם זה אין לקבל את הרושם כי כל תפיסתם המדינית של עורכי כתב העת עמדה בסימן של תמימות פוליטית, משום שבו בזמן שהעלו את הצעותיהם הבלתי מציאותיות הם גם הזהירו את מעצמות המערב כי אם לא יזכו היהודים לתמיכתן הצבאית הם יפנו אל ברית המועצות כדי לקבל ממנה נשק להגנתם. צעד זה אכן התממש, כאשר חודשים אחדים לאחר מכן וערב ההכרזה על הקמת המדינה החל להגיע נשק מצ'כוסלובקיה לכוחות 'ההגנה', ובאמצעותו הוכרע במידה רבה גורל המערכה הצבאית בחודשים אפריל-מאי 1948. דעה זו נבעה כנראה מהמידע שהגיע אל סגן העורך ריצ'רד קרוסמן, שבהיותו חבר הוועדה האנגלו־אמריקנית שנה קודם לכן רכש לו מכרים לא מעטים בקרב האישים היהודים בארץ ישראל, כמו ג'ון קמחי, עורך הדרו־שבועון *The Jewish Observer*. ייתכן

⁷ 'The Palestine Poker', *New Statesman [NS]*, January 17, 1948, p. 43

מאור שדעתו של קרוסמן היא שהביאה את מערכת ניו סטייטסמן לידי המסקנה המדינית החד-משמעית כי הפתרון לסבך המדיני שנוצר הוא כפול: חיסולו (liquidation) של המופתי, המנהיג הפלסטיני, והכרה במדינת ישראל בלי לקבוע בשלב זה את גבולותיה, שיהיו בעתיד נושא למשא ומתן להסדר של קבע בין שתי המדינות.

הסיכוי שגישה גמישה זו תתקבל על דעתם של ראשי מדינות ערב היה טמון, לדעת העיתון, ביכולתה של ממשלת בריטניה לשכנע אותם שהסכנה, מבחינתם, מההתערבות הסובייטית באזור גדולה הרבה יותר מהקמתה של המדינה היהודית בחלקה של ארץ ישראל. כלומר גם עורכי ניו סטייטסמן, יריביו של שר החוץ בוויין, היו סבורים כמוהו כי לבריטניה יש עדיין עניין למלא תפקיד מדיני משמעותי באזור, אמנם לא כשליטה הכופה את הסדר השלום בו אלא כמתווכת בין הצדדים (mediator). עקב מדיניות פוסט-קולוניאלית קונסטרקטיבית זו, סברו בעיתון, יחודש האמון במדיניותה של בריטניה בתור מי שיוזמת משא ומתן לשם הסדר מדיני בין שני הצדדים (‘A settlement which will do something to restore throughout the Middle East, a fast waning faith in British statesmanship’). דהיינו גם כתב העת, על אף התנגדותו התקיפה למדיניותו הקולוניאלית של בוויין, לא היה מוכן לוותר על מעמדה של ארצו במזרח התיכון הן משיקולים כלכליים – הספקה סדירה של נפט – והן משיקולים מדיניים, למנוע את התפשטותה של ברית המועצות לעבר המזרח התיכון כדי להשתלט עליו. גישה זו, בין שהיתה מוצדקת מהבחינה המדינית ובין שלא, אין דרך אחרת להגדירה מאשר נאו-קולוניאליסטית מתונה ועקיפה, אף שלא היתה עמה הכוונה לשלוט באזור במישרין כמו בעבר. הדבר מעיד כי עורכי העיתון עדיין לא השתחררו מהרוח הפטרנליסטית הקולוניאליסטית, גם אם היא באה מאישים בעלי נטיות סוציאל-דמוקרטיות.

ייתכן שעד מהרה הבינו עורכי ניו סטייטסמן כי לנוכח המציאות המדינית במזרח התיכון בכלל ובארץ ישראל בפרט הצעתם מצויה על סף התמימות המדינית. לכן הזדרזו סגן העורך ריצ'רד קרוסמן, שהיה כאמור בקיא יותר מכל אחד במערכת העיתון בבעיית ארץ ישראל, לבקר במדינת ישראל. הוא אכן העלה עד מהרה את רשמיו הפוליטיים מן הנעשה בה במאמרו ‘כיצד זה נראה משם’.⁸

קרוסמן עמד על הישגיה של המדינה החדשה בתחום הביטחון הצבאי והאזרחי שהוענק לתושביה היהודים וגם הערבים, בהתעלמו מהמשטר הצבאי שהוטל על אלו, אך הוא לא הסתפק בכך, שכן מחשבתו ודאגתו היו נתונות לאפשרויות קיומה של ישראל בעתיד. מתוך כך הוא הגיע לידי המסקנה המדינית כי התנאי להמשך קיומה של מדינת היהודים באזור המזרח התיכון תלוי בשאיפתה המתמדת לבצר לעצמה מעמד של מדינה ניטרלית, כעין שווייץ של המזרח התיכון, שאם לא כן יראו בה המדינות השכנות הערביות שלוחה של האימפריאליזם המערבי. כדי למנוע מראש סכנה זו הוא הציע כי שלוש המעצמות – ארצות הברית, בריטניה וברית המועצות – יערבו לקיומה במעמד זה.

⁸ ‘How it Looks in Palestine’, *NS*, January 15, 1949

הרעיון שהביע קרוסמן היה שונה מהעמדה הרשמית של ניו סטייטסמן שהובעה שנה קודם לכן, ולפיו היתה בריטניה אמורה למלא את התפקיד המרכזי של המתווך ההוגן בסכסוך המזרח-תיכוני. לפיכך הגיוני להניח כי מפאת מעמדו כסגן עורך העיתון לא פרסם קרוסמן בציבור את הצעתו על דעת עצמו, אלא ייתכן מאוד כי זו נולדה תוך כדי שיחותיו בישראל עם המקורבים לממשלתה, שגם בה היו נטיות להעניק למדינה מעמד ניטרלי בין שני הגושים היריבים. זאת כאינטרס לאומי של המדינה אשר מצד אחד היתה מעוניינת בקשר עם יהודי ברית המועצות, ומצד אחר היתה תלויה בסיוע כלכלי מארצות הברית. אמנם עמדה מדינית זו שונתה ב-1950 כאשר החליטה ישראל לתמוך בהתערבותה של ארצות הברית במלחמה שבין צפון קוריאה לדרומה, אולם באותה עת היה בעמדה זו היגיון מדיני ולאומי נכון, שכן היא נתקבלה לאחר התפנית האנטי-ישראלית במדיניותה של ברית המועצות.⁹ זאת ועוד, ההצעה הזאת תאמה את התפיסה המדינית של השמאל במפלגת הלייבור, שהטיף לסוציאליזם במערב אירופה לנקוט דרך חברתית ומדינית שלישית – בין ברית המועצות הקומוניסטית לארצות הברית הקפיטליסטית.¹⁰

בכך תם השלב הראשון בדיוניו של ניו סטייטסמן בשאלת מדינת ישראל, שנמשך קרוב לשמונה שנים, מ-1948 עד 1956. בשנים אלו השתנו והתפוגגו תכניות מדיניות, כמו ההמלצה לממשלת בריטניה למלא את תפקיד המתווך ההוגן במזרח התיכון, או ההצעה שבאה אחריה, כי למען קיום השלום באזור על ישראל לנקוט מדיניות חוץ ניטרלית בין המעצמות היריבות – הצעה שהתנפצה אל סלעי המדיניות האימפריאליסטית של המעצמות הגדולות.

השלב השני במעורבות האינטנסיבית הפוליטית של העיתון בענייני המזרח התיכון נפתח עם פרוץ משבר תעלת סואץ בשנת 1956 בעקבות הלאמתה בידי נשיא מצרים עבדול נאצר. בשאלה זו נאלץ ניו סטייטסמן להתמודד עם שתי סתירות שנבעו מהניגודים בין השקפת עולמו ובין המצב המדיני באזור. האחת, עקרונית, שהכירה בזכות הריבונות המצרית על התעלה על אף הראגה כיצד ינהג בה משטרו הרודני של שליט מצרים. על כן הוצע להעניק למוסדות מטעם האומות המאוחדות מעמד רשמי בניהול המעבר בתעלה. הסתירה השנייה, המדינית, שהעיתון נדרש אליה היתה הניגוד בין עקרון חופש המעבר בתעלה ובין המציאות המדינית שלפיה ישראל לא היתה רשאית ליהנות ממנו. על עיקרון זה היה העיתון מוכן לוותר זמנית, עד שיגובש ההסדר הבין-לאומי הסופי באשר לזכויות השיט בתעלה.¹¹ הסדר זה קיווה קרוסמן לעצב ברוח ההשקפה הסוציאל-דמוקרטית,¹² המובילה מדיניות שונה מזו של הממשלות השמרניות במערב בנוגע ליחסים בין המעצמות האימפריאליסטיות בעבר ובין העמים שהשתחררו משלטונן. הצעותיו ברוח זו באשר

9 ראו: דוד שחם, ישראל – 40 השנים, עם עובד, תל אביב 1991, עמ' 43-50.

10 'Democratic Socialism for Europe', *NS*, January 17, 1948

11 'Suez Realities', *NS*, August 4, 1956

12 Richard H. Crossman, 'Suez: The Lesson for Socialists', *NS*, September 8, 1956

למזרח התיכון כללו בראש ובראשונה יציאה מוחלטת של בריטניה מן האזור, כפי שנעשה בהודו. פירושה המעשי היה הסרת החסות הבריטית על הלגיון הערבי העבר-ירדני הן בפיקוד עליו והן בהספקת הציוד הצבאי, וכן מאמץ להשגת הסדר מדיני וצבאי בין ישראל כמדינה ניטרלית ובין שכנותיה הערביות, שלקיומו על בריטניה לערוב במפורש ובגלוי. מאמרו של קרוסמן בעניין הסתיים במשפט בעל משמעות מדינית פסיכולוגית שתוקפו לא פג עד עצם היום הזה: שהמדיניות של מדינות המערב באשר למזרח התיכון מתנהלת עדיין על פי מנהגי הקולוניאליזם המוסתר, אף שלעתים קרובות אין הן מודעות לכך. לכן הוא הזהיר כי 'We should completely eradicate the habit of covert colonialism of which we are often unconscious, but to which every patriotic Arab is hysterically sensitive'. כלומר, הפסיכולוגיה המדינית האוריינטליסטית שגילה לכאורה אדוארד סעיד, וארון בה להלן, לא נעלמה מעיניו של קרוסמן כבר עשרים שנה לפני שאדוארד סעיד פרסם אותה ברבים.

כידוע, מהלך הדברים היה שונה מזה שהטיף לו ניו סטייטסמן. במקום הסדר מדיני בין-לאומי שיכלול את פתיחתה של תעלת סואץ לשיט לספינות ישראליות, וקביעת מעמד ניטרלי בזירה הבין-לאומית למדינה היהודית, באה הברית הצבאית בין בריטניה, צרפת וישראל כדי להשתלט על תעלת סואץ. המבצע הצבאי 'מבצע סואץ' שהחל ב-29 באוקטובר 1956 ונמשך עד 8 בנובמבר 1956 הסתיים בכישלון מדיני מהדהד, מאחר ששתי המעצמות השליטות, ארצות הברית וברית המועצות, כפו על המדינות שהשתלטו על התעלה לסגת מאדמת מצרים, והשליטה המלאה על תעלת סואץ נותרה בידיה של זו. עם זה ראוי לציין כי על אף כישלון המבצע זכתה ישראל להישג מדיני עקיף – עשר שנים בלא מלחמה עם שכנותיה, מ-1957 ועד 1967. מיד אחרי תום מבצע סואץ יצא קרוסמן בפרסום פומבי של הצעות מדיניות להסדר זמני בין מצרים לישראל, אף על פי שהודה כי יחסם העוין של השליטים במדינות ערב כלפי ישראל הוא בעל אופי פסיכולוגי-רגשי עמוק הגורם לכך ש'במאבקם נגד ישראל הערבים אינם מונעים על ידי אינטרס עצמי רציונלי, אלא על ידי התנגדות ושנאה אי-רציונליים' (The Arabs are not moved by rational self-interest, but by irrational resentment and hatred in their struggle against Israel).

לתופעה מדינית 'פתולוגית' זו מצא קרוסמן פתרון התחלתי כפול. האחד, ממשל בין-לאומי בחסות האומות המאוחדות על רצועת עזה, שתחובר במסילת ברזל אל מצרים ואל ישראל; השני מרחיק לכת הרבה יותר, ולפיו זכותו של כל פליט פלסטיני בעזה לבחור בין השיבה אל מקום מגוריו הקודם ובין הגירה אל אחת מארצות ערב וקבלת פיצויים מלאים על אבדן רכושו.¹³

דברים אלו מעוררים תמיהה על כך שמדינאי בעל ניסיון כמוהו השמיע אותם בפומבי, אלא אם כן נזקף אותם לנטיותיו האוטופיות החבויות. אכן התכנית המדינית של קרוסמן להסדר מדיני מרחיק לכת בין ישראל לתושבי רצועת עזה היתה כנראה מוגזמת בנאיביות

Richard H. Crossman, 'Gaza – One Key to Peace', NS, January 12, 1957 13

שלה גם בעיני עורך העיתון, קינגסלי מרטין, ולכן הוא תמך תמיכה בלתי מסויגת בהחלטתו של דוד בן-גוריון לסגת מסיני ומרצועת עזה בלי להתנות זאת בהסדרי שלום מקיפים וקבועים. הוא תהה מה עוד היה אפשר לעשות במציאות המדינית הבין-לאומית הנוכחית כדי לבסס את קיומה הלגיטימי של ישראל באזור. התשובה על שאלה זו מפיו היתה חד-משמעית: 'לנו העוקבים באהדה מבחוץ נראה שהתשובה היא: לא כלום' (To 'us who watch with sympathy from outside the answer appears to be nothing'¹⁴). לבד מהמסקנה המדינית המאשרת את חוסר האונים הבין-לאומי להשליט הסדר שלום של קבע באזור, העיתון העלה שתי הלכות מדיניות לעתיד. האחת קבעה כי ישראל תהא זכאית להגיב במלוא כוחה על התקפה נוספת של קבוצות טרור, וההלכה השנייה, שהיתה מנוגדת ברוחה, קבעה כי אם התוצאה הסופית של מבצע סיני תהיה הנכונות, ולו המסויגת, של ארצות ערב להכיר בזכות קיומה של ישראל באזור יהיה זה ללא ספק הישג קונסטרוקטיבי (constructive) בעל משמעות אזורית מרחיקת לכת, אבל כנגד זאת יהיה על ישראל להוכיח כי אין לה כוונות תוקפניות כלפי שכנותיה הערביות. זאת על בסיס ההנחה שהיתה עמה גם אזהרה מדינית בעלת משמעות היסטורית, הקובעת בגלוי כי ישראל לא תוכל להתקיים לאורך ימים באזור זה כבת חסותן (protégée) של מעצמות המערב. במקום זה, הוצע במאמר, על ישראל לשאוף להשתלב במשפחת עמי אסיה (the family of Asian Nations), כי רק הודות לכך יובטח ביטחונה הלאומי. המושג 'משפחה' בהקשר לעניין המדובר בו מביע יותר ממליצה סגנונית גרדא, אלא הוא מעיד על הנטייה האידאליסטית של העורכים. כעבור עשר שנים, בשנת 1967, התחלפה תקווה זו של ניו סטייטסמן בדאגה עמוקה לקיומה של ישראל המאווימת בידי צבאות מדינות ערב מכל גבולותיה היבשתיים. ערב פרוץ הקרבות פרסם העורך פול ג'ונסון, בעל ההשקפה המדינית הפרו-ישראלית המפורשת, מאמר ראשי שהציב את העיתון בגלוי לצדה של ישראל.¹⁵ במאמר זה השווה בין עבדול נאצר לאדולף היטלר. לדעתו, שניהם הפכו עלבון לאומי של עמיהם – האחד את הקמתה של מדינת ישראל, והשני את חוזה ורסאי שנכפה על גרמניה – לאמצעי מדיני שבא לשרת את מגמות ההתפשטות שלהם. וכך נדרשת ישראל, כמו צ'כוסלובקיה ופולין שלושים שנה קודם לכן, לויתורים טריטוריאליים, מדיניים וכלכליים כדי להפיס את עבדול נאצר ואחרים בתביעותיהם התוקפניות, בתירוץ המזויף של רצון למנוע מלחמה. אלא שהתוצאה האמתית של מדיניות מעין זו תהיה, לדעתו, 'התוצאה הקלאסית של פייסנות' (the classic 'fruits of appeasement') לנוכח השאיפות המדיניות הבלתי מוגבלות של מדינות ערב, השואפות לא לתיקוני גבול בינן ובין ישראל ולא לחזרה של הפליטים אל אדמותיהם בלבד, אלא להשמדתה של המדינה היהודית (destruction of the state).

וכיד הדמיון של בעל נטיות פרוגרסיביות בעלות אופי דיאלקטי הגיע ג'ונסון לכלל מסקנה אופטימית המצדיקה את התמיכה בישראל, בהביעו תקווה כי עם הזמן ייווצרו

¹⁴ 'Ben-Gurion's Gamble', NS, March 9, 1957

¹⁵ 'Arabs, Israelis and Morals', NS, June 2, 1967

תנאים מדיניים וכלכליים לשיתוף פעולה בין ישראל למדינות ערב. נבואתו, שהיתה כל כך לא מציאותית בעת כתיבת המאמר, היתה כי בעתיד יחצה נשיא מצרים את הגבול בשליחות של שלום ('a future president of Egypt will cross the border in peace'), כשם שראש ממשלת אירלנד הקתולית בא לבירת צפון אירלנד, בלפסט, הפרוטסטנטית. אלא שחזיון זה, לדעתו, עשוי להתממש רק כאשר יובן שחורבנה של מדינת ישראל אינו ברה־השגה (unattainable). מכאן נובעת המסקנה כי על מדינות המערב מוטלת החובה להצהיר בהצהרה שאינה משתמעת לשתי פנים על הכרתן החד־משמעית בקיומה העצמאי של ישראל כמדינה ריבונית ובעלת מעמד בין־לאומי. וכמו כן על הצורך להבטיח את גבולותיה של המדינה, שאינם ניתנים לשינוי כל עוד לא נחתם הסכם השלום בינה ובין שכנותיה, ויש לממש את המעבר החופשי לספינות ישראליות בתעלת סואץ. על כך הוסיף, כי לנוכח סירובה האפשרי של ברית המועצות בשל מגמותיה המדיניות באזור, חובה להבהיר כי כל ניסיון שלה להכשיל מדיניות זו של מעצמות המערב ייתקל בתגובה שלהן בכוח, בלי תבונה.

כעבור שבוע, לנוכח ניצחונה הצבאי הגדול והמפתיע של ישראל על מדינות ערב, פרסם העיתון בהבלטה בעמוד השער שלו מאמר מערכת שכותרתו היומרתית: 'הדרך אל השלום'. הנחת היסוד המדינית במאמר היתה כי הניצחון המכריע של ישראל חייב להוביל להסדר של קבע באזור, שיהיה מקובל על שני הצדדים. שלב מקדים בהסדר זה, להמלצתו של העיתון, היא שיתוף פעולה ולו גם מוגבל בין ארצות הברית וברית המועצות לפתיחתה של תעלת סואץ לשיט, גם אם לא יכלול הסדר זה את ישראל, בתנאי שיהיה זמני עד שתהיה התעלה פתוחה לכולם. עם זה לא הובע במאמר ביטחון מוחלט לאן יוביל הסדר זמני כזה באשר לחופש השיט בתעלה, מפני שלדעת הכותב קשה לצפות מראש את התנהגותם של המובסים (the behavior of the defeated).

לפיכך שאלת המפתח באשר לעתיד היא אם מדינות ערב יוותרו למעשה על שאיפתן המוצהרת להשמיד את ישראל, גם אם מהבחינה המדינית, העקרונית והתרבותית אין הן מסוגלות לבטל אותה בגלוי. לנוכח מציאות זו על ישראל המנצחת מוטלת החובה להיות הראשונה שתיזום מהלך לקראת הסדר שלום ולו רק עם מדינה ערבית אחת, שכן על פי החכמה המדינית על המנצחים מוטלת החובה לשאת באחריות לניצחונם ('What Israelis must remember is that the future conduct of the defeated depends crucially on the attitude of the victor').

פול ג'ונסון, הידיד המוצהר של ישראל, חש כנראה שלא בנוח להיות לה ליועץ תקיף ואפילו מצווה. לכן מיהר להדגיש כי הואיל והעיתון עמד בתוקף לצדה של ישראל בשעת מצוקתה, מוקנית לו עתה אחרי ניצחונה הזכות לבוא אליה בתביעות אף שאינן קלות, שפירושן המעשי הוא הפגנת גמישות ומתינות מדינית בכל משא ומתן בעתיד, בייחוד בשני נושאים אקוטיים (חמורים): הסדר טריטוריאלי שיחבר את ירושלים אל מדינת ישראל בפרוזדור שיהיה בריבונותה; והסדר, ולו רק חלקי וזמני לעת עתה, של בעיית הפליטים, בלי להיענות בחיוב לתביעתם של הערבים לאפשר את שובם למקומות שהם

נטשו בכריחתם בעת המלחמה, מפני שתוצאותיה של הסכמה כזו של ישראל יהיו בבחינת התאבדות (suicide).

הנחתו של ג'ונסון היתה כי בעיית הפליטים הערבים היא הנושא המרכזי בהסדר שלום בין שני העמים, ולכן יש לטפל בה בהדרגה על פי האפשרויות הקיימות במציאות, כגון מתן פיצויים נדיבים לאלה שיעדיפו להישאר במקומות מושבם או להגר למדינות שכנות שיהיו נכונות ומעוניינות לקלוט אותם, או מתן אפשרות למקצתם לשוב למקומות מגוריהם שנשטו. רעיונות אלו, שלא היתה להם בזמנם שום אחיזה במציאות, מעידים שגם לג'ונסון הרציונליסט היו נטיות אוטופיות, כמו לחברים אחרים במערכת העיתון.

כך הגיע לסיומו הפרק השני בדיונו של ניו סטייטסמן בשאלת המזרח התיכון. השלב הבא החל כעבור עשור, בשנת 1977, בעקבות עלייתו של הליכוד בראשותו של מנחם בגין לשלטון. עורך העיתון אנתוני מ' הווארד (Howard), שהיה סגנו ומחליפו של ריצ'רד קרוסמן, הגדיר את המהפך המדיני 'מפלה לישראל'.¹⁶

המאמר שפורסם נפתח בגינוי תקיף של החוגים השמאליים הרדיקליים בחברה הבריטית אשר צוהלים על מפלתה של מפלגת העבודה הישראלית. את שמחתם הוא הגדיר שמחה לאיד ('shaden freude') של אלו המתייחסים אמנם באהדה אמתית למצבם של הפלסטינים אך מתעלמים מהציניות והאכזריות של הפוליטיקה הערבית הפסולה והמאיימת ('Arab' 'politics is as distasteful as it is alarming'). הצירוף בין פוליטיקה זו ובין מדיניותו המוצהרת של מנחם בגין מצער את הסוציאליסטים המתונים, אך בראש ובראשונה הוא סימן לשבריריותו המסוכנת של המצב המדיני באזור.

כעבור שנה, לאחר ביקורו של נשיא מצרים אנואר סאדאת בישראל בנובמבר 1977 ולפני החתימה על הסכם השלום בין שתי המדינות, ביקש העיתון להבהיר את שני התנאים המרכזיים, לדעתו, להסדר שלום בין ישראל לפלסטינים. התנאי האחד היה שינוי יחסם של הערבים כלפי היהודים. כלומר, כל עוד הערבים מגדירים את היהודים פולשים קולוניאליסטים לא יקום שלום בין שני העמים, שכן הגדרה זו סותרת לחלוטין את העיקרון שבשמו נאבקים לכאורה הערבים – הקמת מדינה פלסטינית דמוקרטית וחילונית. לעומת זאת בשפה הפוליטית של הערבים, כל יהודי בישראל הוא למעשה מטרה מוצדקת לרצח מחריד ומחפיר, שאינו מבחין בין מבוגרים לילדים. אין ספק כי מעשים לא אנושיים אלו יובילו את הפלסטינים למלחמה נוספת שתמיט עליהם אסון לאומי, כפי שקרה בכל אחת מקודמותיה. אולם על פי המסורת המדינית המאוזנת כלפי שני הצדדים, הושמעה במאמר גם אזהרה ליהודים, מפני שמדיניות ההתפשטות של ישראל בשטחים שכבשה חותרת תחת האפשרות של הסכם מדיני, וגם מתנערת מן החובה שלה לכפר על החטא הקדמון של גירוש הערבים מאדמותיהם שלושים שנה קודם לכן ('To expiate the original sin' 'of expulsion of the Palestinians').¹⁷ אך ראוי לציין כי האשמה מדינית מוסרית זו לא

'A Defeat for Israel', *NS*, May 20, 1977 16

'Mr. Begin's Revenge', *NS*, March 17, 1978 17

באה כדי לשנות את דבקותו המסורתית של העיתון בפתרון של שתי מדינות לאום בארץ ישראל.

עמדה מדינית זו הביאה את ניו סטייטסמן לעימות אידאולוגי עם חוגי השמאל הליברלי. חוגים אלו אימצו את הצעתו של ההיסטוריון טוני ג'אד (Tony Judt) מאוניברסיטת ניו יורק (יליד בריטניה ממוצא יהודי ובעל עבר ציוני בנעוריו), במאמר שפרסם, להקים בארץ ישראל מדינה דו-לאומית לשני העמים כמוצא אפשרי יחיד לסכסוך דמים רב שנים זה.

עורך העיתון אמנם הסכים עמו כי ההיגיון בהצעה זו הוא ללא רכב (impeccable), אך טען שקשה לקבל ברצינות את ההצעה במובנה המדיני המעשי, בייחוד לנוכח הניסיון ההיסטורי בחמישים השנים האחרונות של מלחמות דמים בין קבוצות לאומיות ואתניות כמו באפריקה וביוגוסלביה, שנכפה עליהן ההסדר המדיני הדו-לאומי. לפיכך, כדי לבטל חדר-שמעית את הקשר המדיני הטמון ברעיון הדו-לאומיות דרושה החלטה פשוטה וחדה: "פשוטות היא הכול" – אמרו לשני הצדדים שגבולות 1948-67, ללא זכות השיבה של הפלסטינים לאדמות בגבולות אלו, הם הפתרון המועדף, ושארצות הברית ובעלות בריתה יערבו להסדר זה ויכפו אותו, ולא אחר¹⁸ (Simplicity is all – tell both sides that) "the 1948-67 boundaries, with no Palestinian right to return to lands within those borders, is the favoured solution, and that the U.S. and its allies will guarantee and enforce this settlement and no other". כאן ניכרת סטייה מהעמדה הקודמת, שהמליצה על חזרה של מקצת הפליטים למקומות מגוריהם הקודמים. יתרה מזו, במאמר מערכת זה הרחיק העיתון לכת בהצעה המאיימת להפסיק את הסיוע הכלכלי לשני הצדדים היריבים אם יסרבו לקבל את ההסדר שיציעו להם מעצמות המערב.

עד מהרה הבינו במערכת כי תכנית זו, שאופייה המדיני הוא של כפייה, היא בלתי מעשית ביסודה לא פחות מההצעה של השמאל הרדיקלי להקמת מדינה דו-לאומית. לפיכך, ארבעה חודשים לאחר מכן פרסם השבועון מאמר מערכת נוסף, והודגש בו ייחודו ההיסטורי הממושך של הסכסוך על ארץ ישראל, ששלוש הדתות המונותאיסטיות – היהדות, הנצרות והאסלם – מעורבות בו וקיים בו גם הניגוד התרבותי העמוק בין החברה המוסלמית השמרנית השקועה בעוני מרוד ובין התרבות המערבית המתקדמת המאפיינת את החברה בישראל. על אלו, לדעתו, נוסף הסבל הלאומי של ההגליה ששני העמים נושאים את זיכרונה – היהודים את זכר הגלות והפלסטינים את סמל הפליטות. לכן לשניהם יש רגישות מופרזת ולרוב לא הגיונית (unreasonable) כלפי הביקורת המושמעת לעתים על מעשיהם או עמדותיהם המדיניות, והדבר מביא אותם להגדיר כל ביקורת כלפיהם, ולו המתונה, אנטישמיות או 'איסלמופוביה' ('Islamophobia').

אופיו ההיסטורי הממושך של הסכסוך בין שני העמים, תוכנו הדתי הקנאי, והסבך המדיני המתלווה אליו, הביאו את כותבי מאמר המערכת לכלל מסקנה מנוגדת לזו שפרסמו רק חודשים ספורים קודם לכן – להניח לשני הצדדים לחפש מוצא בכוחות עצמם. התרומה

¹⁸ 'The Only Solution for Palestine', NS, March 24, 2004

הטובה ביותר של אלו שדורשים את טובתם של שני היריבים תהיה להימנע מהתערבות מדינית, לרסן את הרגשות ולהקשיב לקולות ההגיוניים והרגועים יותר משני הצדדים היריבים ('To cool our emotions and to hear the saner and calmer voices on both sides').¹⁹

ארבע שנים חלפו ושוב שונתה הדעה שהביע העיתון, ובניגוד לעצה הקודמת לאי-התערבות בסכסוך הוא המליץ על צעדים מדיניים מסוימים להתערבות חיובית ומשפיעה בו. הצעד הראשון והמרחיק לכת מכל מה שהוצע עד כה היה שילוב ארגון חמאס במשא ומתן לשלום. הצעד השני נתלה בדבריו של נשיא ארצות הברית ג'ורג' בוש, שעד כה לדעת העיתון לא היה ראוי להערכה על תרומתו לתהליך השלום, ולפיהם יש לחתור באופן נמרץ ותקיף לפתרון המדיני של שתי מדינות לאום.²⁰

החידוש מרחיק הלכת בהצעה זו לא היה בעצם הרעיון לשיתופו של ארגון חמאס במשא ומתן, אלא בטענה שהתלוותה לו כי בלעדיו אין אפילו סיכוי לתחילתו של המשא ומתן. וכדי לחזק דעה זו הודגשה במאמר ההבחנה בין קבוצות הטרור הזורעות הרג והרס רצחניים, אשר מונעות גם מאידאולוגיה אנטישמית ארסית, ובין ההכרה בתנועת חמאס בתור הבחירה הדמוקרטית של הפלסטינים: 'ישראל ובעלת בריתה ארצות הברית צריכות להכיר בחמאס בתור הבחירה הדמוקרטית של הפלסטינים ולחפש דרכים לפשרה' ('Israel and its sponsor, the U.S., must acknowledge Hamas as the democratic choice of the Palestinians and seek grounds for compromise'). לדעת העיתון, ברבות הימים דרך זו של משא ומתן הכוללת נכונות לפשרה תוכיח את עצמה ללא ספק כיעילה יותר מאשר ניסיון להביא את הפלסטינים לכניעה באמצעות כוח עדיף. אולם על אף ההכרה המדינית שהעניק העיתון לארגון חמאס בתור מייצג העם הפלסטיני, הוא לא היה מוכן להרחיק לכת עד לפתרון של מדינה אחת לשני הלאומים, היהודי והערבי.

שש שנים אחרי שהעניק לחמאס את ההכרה הבין-לאומית חזר ניו סטייטסמן להתנגדותו המסורתית הנמרצת למדינה דו-לאומית, כפי שתבעו חוגי השמאל בישראל וגם אינטלקטואלים מסוימים בקרב הפלסטינים.²¹ במאמר צוין כי אף שלרעיון זה יש הרטוריקה הקשיים הגדולים שכרוכים בו לא פחתו. לכן תהיה זו טעות להניח כי אחרי הניסיון ההיסטורי העקוב מדם יהיו שני העמים מסוגלים לחיות בשלום זה עם זה, ולהאמין בכך פירושו להתפנק באוטופיזם ליברלי (indulge in liberal utopianism) משום שאין סיכוי היסטורי לפתרון של מדינה אחת, בין שזו תהיה 'ישראל הגדולה' (greater Israel) ובין מדינה דו-לאומית.

על סמך עמדה מדינית חד-משמעית זו אפשר לטעון בוודאות כי מאז שנת 1948, כאשר התייצב ניו סטייטסמן בפומבי בתמיכה בחלוקת ארץ ישראל לשתי מדינות, לא

'Palestine: A Time to Cool Our Emotions', *NS*, July 12, 2004 19

'The Protagonists in Palestine has a Duty to Try Something New', *NS*, March 10, 2008 20

'Now is Not the Time to Give up on Two-State Solution', *NS*, August 24, 2013 21

השתנתה השקפתו המדינית היסודית בשישים השנים האלה ויותר, כפי שהיא באה לידי ביטוי במאמרי המערכת של העיתון, על אף הבדלי ההדגשה ביניהם.

הממד העיתונאי הביקורתי

לעומת זאת בממד השני, בכתבות ובמאמרים העיתונאיים שפורסמו בניו סטייטסמן בשנים שלאחר עלייתו של מנחם בגין לשלטון, חל שינוי משמעותי בתוכנם ככל הנוגע לסכסוך בין ישראל לפלסטינים. ברוחם ובתוכנם הם עסקו במצב המדיני באזור, ובייחוד במצוקה האנושית של האוכלוסייה הערבית שגרה ברצועת עזה וגם בדרום לבנון. הגל הביקורתי החריף שכבש את עמודי הכתבות בעיתון התחיל כאמור עם עלייתו של בגין לשלטון בישראל ב-1977. מאז התחלפה הביקורת המאוזנת ההוגנת שהתקיימה בעיתון מאז 1948,²² ובשם 'התקינות הפוליטית' היתה ישראל האחראית העיקרית למצב המדיני המדורדר באזור ולסבלם ההולך וגובר של תושביו הערבים, בייחוד אלו מרצועת עזה ומדרום לבנון.

גישה רדיקלית זו נעשתה הפירוש העיתונאי האחד והיחיד של המציאות המדינית הסבוכה, וככזאת לא הסתירה את אופייה הפוליטי החד-צדדי. לחיזוקה הובאו בעיתון תמונות שהציגו את הסבל האנושי על רקע חורבות של בתים, ובייחוד את סבלם של הילדים והנשים. תמונות אלו הזינו את האתוס של הקרבן שנושאת האומה הפלסטינית. נוסף על מראה העיניים הבלוטים העורכים אתוס זה גם בשפתן של כותרות המאמרים שליוו את התמונות באותיות גדולות. לדוגמה, כתבה על מותו של צעיר בעזה לוותה בדברי אחיותיו, שאינן מבכות אותו אלא שמחות על היותו קרבן למען המטרה הנעלה (שאהיד) ומביעות את רצונן הנחוש ללכת בעקבותיו.²³ כתבה של שליח ה-BBC הלונדוני בישראל, טים למבון (Lambon), ליווה העורך בהערה כי הכותב עוקב אחרי החיילים הישראלים ברמאללה ורואה דמיון מחריר (chilling similarities) לניסיונו כחייל צעיר בצבא רוזויה. לכתבה צורפה תמונה של אזרחים ובהם ילדים על רקע חיילים חמושים וכותרתה היתה: 'אילו רק יכולתי ללמד אותם את אשר למדתי'.²⁴ מאמרה של דפנה ברם (Baram), חוקרת

22 לסוג זה של כתבות שתיארו וניתחו את המערכת הפוליטית בישראל שייכים מאמריה של נעמי שפּהרד (Shepherd), תושבת ירושלים בשנים האלה: 'Israel: Damping the Fuses', *NS*, September 13, 1968; 'Israel: A Tougher Line', *NS*, December 13, 1968; 'Israel in Trouble', *NS*, May 26, 1967; 'The Israeli Glacier Moves', *NS*, April 19, 1974; 'Israel's Divided Leadership', *NS*, June 7, 1974; 'Israel and the Nixon Deal', *NS*, June 28, 1974; 'Israel's Kaleidoscopic Choice', *NS*, May 13, 1977.

23 Sandra Jordan, 'The Woman who would Die for Allah', *NS*, January 14, 2002

24 Tim Lambon, 'If Only I Could Teach Them What I have Learnt', *NS*, April 8, 2002

העיתונות הבריטית, סוכם בהערכה חד-משמעית, כי היסודות הסוציאליסטיים של המדינה היהודית הולכים ונהרסים בשיטתיות ומהר והם כבר מצויים בשלב האחרון של תהליך זה.²⁵

על רקע מלחמת לבנון שפרצה בשנת 2006 שאל גרעון ליצ'פילד (Lichfield), כתב *Economist*, 'מה יהיה הלאה?', והעורך הוסיף כי השמאל שרוי במבוכה והימין אין לו דבר חדש להציע, לכן הישראלים יכולים רק להתפלל להופעת כיוון חדש במדיניות של ארצם.²⁶

בינתיים, כל עוד לא הופיעה המגמה המדינית החדשה, נמשכה מלחמת לבנון וכללה הפצצות כבדות של חיל האוויר הישראלי על חלקים מעריה ודרכי התחבורה שלה. העיתונאית ג'ולי פלינט (Flint) דיווחה מביירות כי ההפצצות הכבדות של ישראל איחדו את האומה הלבנונית המפוצלת, 'על ניגודיה האתניים והדתיים, ברוח הסולידריות יוצאת הדופן עם ארגון חיזבאללה, וככל שההתקפות יימשכו עוד, כן תגבר ההתנגדות הנחושה של החברה בלבנון לפלישה הישראלית'.²⁷

החוקר צ'רלס גלאס (Glass), שחי בלבנון לסירוגין ואף נשבה לזמן קצר בידי ארגון חיזבאללה, קרא למאמרו על המלחמה המתנהלת בארץ זו 'סימן מובהק של שיגעון'. ועל כותרת זו הוסיף העורך כי הניסיון מן העבר הקרוב מוכיח שבהפצצות ההרס בלבנון תשיג ישראל את ההפך ממטרותיה, דהיינו ארגון חיזבאללה יתחזק מאוד עקב מדיניותה.²⁸ בתמונה שליוותה מאמר זה הופיע זוג חסידים מזוקנים רוקדים על רקע תותח ישראלי יורה. לינרסי הילסום (Hilsum), עורך חדשות בערוץ 4 של ה-BBC, סיכם את מאמרו 'מות החלומות של ישראל' במסקנה, כי דאגה עולה בקרב אישים ישראלים בכירים שהמלחמה נגד החיזבאללה בלבנון היא רק ראשיתו של קונפליקט רחב הרבה יותר, והשאלה אפוא היא מי יגבר על מי ומי ישרוד בסופו של מאבק זה. זאת משום ההכרה ההולכת ומתפשטת בקרב היהודים כי גם כאשר ייחתם בעתיד הסדר שלום רשמי לא יחדלו הפלסטינים הקיצונים על ארגוניהם השונים ממאבקם בישראל.²⁹

הקיצוני ביותר בין הכותבים הביקורתיים היה העיתונאי והעורך של פרסומים שונים ג'ון פילגר (Pilger). הוא נמנה עם המקורבים אל ה'גולים' השמאלנים מישראל שעברו על פי בחירתם לגור בבריטניה מתוך מניעים אידאולוגיים אנטי-ציוניים. הקשר בינו לבינם מצא ביטוי הן בתוכן מאמריו והן בסגנונם.

בשנת 2006 פרסם פילגר כתבה על גורלם של הילדים ברצועת עזה, והדגיש בה כי ילדים אלו, שהם כמחצית מתושבי הרצועה, סובלים מטרומות נפשיות ופיזיות קיצוניות,

- Daphna Baram, 'Israel's Other War', *NS*, May 25, 2005 25
Gideon Lichfield, 'Israel – What Happens Next?', *NS*, August 28, 2006 26
Julie Flint, 'Pride at a Terrible Price', *NS*, August 7, 2006 27
Charles Glass, 'A Clear Sign of Madness', *NS*, July 31, 2006 28
Lindsey Hilsum, 'The Death of Israel's Dreams', *NS*, August 14, 2006 29

ושיעור התמותה הגבוה בקרבם נובע מהמצב הירוד של הטיפול הרפואי ומתנאי האשפוז בבתי החולים.³⁰ כעבור שנה הקצין פילגר את תעמולתו האנטי-ישראלית בתיאור מצבם הטרגי של הילדים ברצועת עזה. בתמצית מאמרו נאמר כי בשעה שהצבא הישראלי מתכוון להפוך אומה שלמה למעיין חברה של אסירים, הסובלים העיקריים ממדיניות זו הם הילדים. כמו כן הודגש כי מחצית מההרוגים בקרב הפלסטינים בשש השנים האחרונות הם הילדים, ואלו החיים סובלים מטרומות חמורות.³¹ באותה שנה בישר פילגר בשמחת ניצחון לקוראי העיתון, כי החרם על המוסדות האקדמיים בישראל הולך ומתרחב, וקולותיהם של המעטים שנשמעו בעבר היו לדיון פומבי שהדיו הולכים וגוברים עד כי לא ניתן עוד להשתיקם.³² שנתיים לאחר מכן הצטננה התלהבותו האנטי-ישראלית של פילגר לנוכח העובדה שקריאתו אל הסגל של האוניברסיטאות במערב לא זכתה לתגובה שקיווה לה, ולכן לא נותר לו אלא לטעון בזעם כי בכל מלחמותיה ישראל נוהגת בגירוש (expulsion) של התושבים ובגזלת אדמותיהם (theft of more land), ובנימה של אכזבה עמוקה שאל: 'מדוע אנו במערב שותקים כאשר לאמת זו?' (But why are we in the west silent on this truth?).³³ את השאלה הפנה בייחוד כלפי המרצים באוניברסיטאות בארצו, בלוויית הערה שנרף ממנה 'ניחוח' אנטישמי: 'האם האוניברסיטאות הבריטיות אינן אלא "סניפי טסקו אינטלקטואליים"?' (Are British universities now no more than "intellectual Tesco's"). הרמז העוקצני היה מכוון כלפי רשת חנויות המזון הענקית TESCO, שהנה בבעלות יהודית ובעליה מקיימים קשרים הדוקים עם מדינת ישראל.³⁴ לעומת כתבות ומאמרים אלו התפרסמה בעיתון רק כתבה אחת שתיארה את החיים בקיבוץ יהודי על גבול רצועת עזה שהיה נתון להפגזה רצופה מהרצועה.³⁵

הממד הרעיוני העקרוני

הממד השלישי בדיון היה אידאולוגי מובהק במהותו בשני מובנים: הוא התנהל בהקשר למדינת ישראל כתופעה לאומית, בייחוד ביחסה אל הערבים שהיו תושבי פלשתינה המנדטורית בעבר; והתעורר לנוכח גילוי הקולות האנטישמיים שהושמעו בתקשורת הבריטית. בשנת השלושים להקמתה של מדינת ישראל הזמין ניו סטייטסמן שני אינטלקטואלים ידועי שם: הסופר והעורך לשעבר של העיתון פול ג'ונסון התומך בישראל, והאינטלקטואל

- John Pilger, 'The War on Children', *NS*, June 19, 2006 30
 Idem, 'Children of the Dust', *NS*, May 27, 2007 31
 Idem, 'An Important Marker has been Passed', *NS*, August 27, 2007 32
 Idem, 'Gaza Under Fire', *NS*, January 12, 2009; Idem, 'For Israel, a Reckoning', *NS*,
 January 18, 2010 33
 Martin Bright, 'How the Left and Israel Fell out of Love', *NS*, May 19, 2008 34
 Ibid., May 19, 2008 35

הפלטטיני-האמריקני אדוארד סעיד (Said) האנטי-ציוני המובהק והעקבי בדעותיו, כדי להביא הערכה מאוזנת על תופעה היסטורית ומדינית יוצאת דופן זו.³⁶ ראוי לציין כי שני האישים, שלא התדיינו במישרין ביניהם אלא הביעו כל אחד את השקפתו בנפרד, ייצגו את שני הטיפוסים של הקשר בין האינטלקטואלים לפוליטיקה, שנידון לעיל בפתחת המאמר. ג'ונסון היה אינטלקטואל פוליטי מובהק שלא היה פעיל במפלגה, ואילו סעיד היה אינטלקטואל פעיל בפוליטיקה. הוא הצטרף אל הארגון לשחרור פלסטין (אש"ף) בשנת 1967, ובשנים 1977-1991 היה חבר בפרלמנט של ארגון זה. בעקבות הסכמי אוסלו בין ישראל לאש"ף הוא פרש מהארגון תוך כדי הבעת ביקורת פומבית על מנהיגו יאסר ערפאת, ואפילו ניסה יחד עם פעילים פוליטיים פלסטינים להקים מפלגה המתנגדת לו.

נקודת המוצא של ג'ונסון במאמרו היתה אהדתו לציונות לא כתנועה לאומית הראויה להכרה בין-לאומית ולתמיכה של הציבור בעל ההכרה הפרוגרסיבית, אלא בשל היותה החברה הסוציאליסטית ביותר היחידה בעולם, על אף הביקורת, המוצדקת לא מעט, על הבירוקרטיה המוסדית-הפוליטית השלטת בה ועל הניהול הפרוטקציוניסטי הגובל בשחיתות שהשתרש בכלכלה הציבורית שלה. עם זה, לפי ג'ונסון הבעיה העיקרית שבפניה ניצבת ישראל בשנת השלושים לקיומה היא הסכסוך המתמשך עם שכניה, שבעקבות המהפך המדיני בישראל היה לבעיה כמעט בלתי ניתנת לפתרון. את האשם העיקרי בכך ראה ג'ונסון בראש הממשלה הנבחר מנחם בגין, שהוא כינה טרוריסט בעברו (a former terrorist), ומעולם לא התנער ממנו, ולכן לדעתו אין הוא ראוי לשמש ראש הממשלה. ובייחוד נכון הדבר כאשר מדובר במדיניותו של בגין בנוגע לגבולותיה העתידיים של ישראל, המבוססת על האידאולוגיה שנובעת מן המסורת המקראית המרחיבה את שטחה של מדינת ישראל היהודית. לדעתו של ג'ונסון זו אידאולוגיה פוליטית הנוגדת לחלוטין כל ניסיון להגיע לפשרה מדינית עם הפלסטינים וארצות ערב השכנות, ולכן גם נוגדת את האינטרס הקיומי של מדינת ישראל ואת עקרונות הצדק המוסרי והחכמה המדינית ביחסים שבין העמים בכלל ובמזרח התיכון בפרט.

הפנייה אל סעיד באה בשנת 1978, אז פרסם את ספרו רב ההשפעה שעורר מחלוקת סוערת – אוריינטליזם. מאז היה שמו של הספר למטבע לשון בולט במערבולת האינטלקטואלית התוססת של חקר הספרות במערב, שתיארה את התרבות המזרחית, ובייחוד זו הערבית המזרח-תיכונית, כשטחית ונחותה לעומת תרבות המערב. לדעתו, גישה זו היתה אמצעי בידי הקולוניאליזם האימפריאליסטי המערבי לחזק את שלטונו המדיני באזור. על בסיס הנחות תאורטיות הסביר סעיד את היחס של החברה האנגלו-אמריקנית ובייחוד של שליחיה, הציונות ומדינת ישראל, אל החברה הערבית. על פי הבחנה זו, הערבים תושבי ארץ ישראל הם ילידים אוריינטליים (oriental natives) חסרי מעמד של אזרחים ותושבים משוללי זכות לריבונות מדינית על הטריטוריה שבה הם חיים,

³⁶ 'Israel's Thirty Years', *NS*, May 12, 1978

מפני שהם מכשול לפיתוחה של חברה מודרנית באזור זה, ולכן בשם הקדמה מן הדין להעביר אותם לאזור אחר, כדעתם של הציונים.

הנחות אלו של הציונות, שזכו לתמיכתם של השליטים האימפריאליסטיים של המערב, נבעו הן משאיפות אימפריאליסטיות והן מפחדים פסיכולוגיים מן ה'אוריינט', מהשנאה כלפי האסלם, מיחס של בוז כלפי האפרו-אסיאתיים הלא-לבנים, מזלזול פוליטי והשאיפה ליצור תת-מעמד חברתי של הרוב הילידי. לדעתו, אחרי כמעט מאה שנות התפשטות ודיכוי בארץ ישראל נכנסה הציונות לתוך המלכודת המדינית שהיא טמנה לעצמה במדיניותה הקולוניאליסטית בסיוע המעצמות האימפריאליסטיות.

לנוכח מצב זה, שרוב הפלסטינים חיים כפליטים מחוץ לגבולות ישראל ומעמדם האזרחי של מקצת מאלה המצויים בתוכה הוא נחות, הגיע סעיד לידי המסקנה כי אין ערך לשיח הפוליטי על פי מושגים מדיניים כמו אוטונומיה, שלטון עצמי, הגדרה עצמית, שכן אלו איבדו את משמעותם עקב תנאי הדיכוי הלאומיים שהפלסטינים חיים בהם.³⁷

בשנת 1995 נרצח יצחק רבין, ראש הממשלה של ישראל, בידי מתנקש יהודי. ניו סטייטסמן הגיב על מאורע טרגי היסטורי זה בשתי דרכים: הוא פרסם בשער הגיליון את תמונתו של רבין מוקפת נרות דולקים על רקע דגל ישראל, ובאותו מקום הצמיד אליה כהבלטה יתרה את כותרת מאמרו של אדוארד סעיד שהופיע באותו גיליון: 'מדוע לא יזילו הפלסטינים דמעות על מותו של רבין' (Why Palestinians will Shed no Tears for Rabin).³⁸ צירוף זה של התמונה וכותרת מאמרו של סעיד לא היה מקרי אלא מכוון. עורך ניו סטייטסמן בשנים 1991-1996 סטיב פלאט (Platt) היה חברו לעט של הפובליציסט השמאלני והאנטי-ישראלי הקיצוני ג'ון פילגר, שדעותיו כבר נידונו לעיל, ויש סברה כי פיטוריו ממשרתו היו קשורים לעמדותיו הקיצוניות כלפי ישראל.

כותרת מאמרו של סעיד בגוף החוברת היתה דרמטית עוד יותר: 'Cry Palestine'. העורך ליווה את המאמר בתמצית שהדגישה הדגשה יתרה כי הסכם אוסלו בתהליך השלום בין ישראל לפלסטינים, שערפאת ורבין זכו הודות לו להוקרה בין-לאומית, הביא עמו רק המשך הדיכוי והעוני לפלסטינים, וזאת, על פי סעיד, בשל הברית המדינית בין הממשל הפלסטיני המושחת של אש"ף בנוסח ממשלת וישי ושיטות הדיכוי הפוליטי של ממשלת ישראל המזכירות את אלו של הרודן סדאם חוסיין. בסוף המאמר נתגלה סעיד, הפוליטיקאי-הפלסטיני הזועם והמורד, כאינטלקטואל בעל נטיות אוטופיות אידאליסטיות. הוא הכיר בכך שפלסטינה/ישראל היא אדמה בעלת ייחוד היסטורי ותרבותי לשני העמים, היהודי והערבי, ולכן, בלשונו: 'על שתי הקהילות להיות שוות זו לזו בזכויות ובציפיות: רק מתוך התחלה כזו יוכל להתקיים הצדק' (These two communities must be seen as equal) to each other in rights and expectations: only from such beginning can justice

37 ראוי לציין כי באותו מאמר גינה סעיד גם את המשטר הרודני, המושחת והאנטי-דמוקרטי השולט בכל מדינות ערב.

38 Edward Said, 'Why Palestinians will Shed no Tears for Rabin', *MS*, November 10, 1995

(then proceed'). לדעתו אין עיקרון מדיני מוסרי זה דומה לתוכנו של ההסכם שחתמו ראשי הפלסטינים עם המנהיגים הישראלים, וטען כי הם חסרי מצפון (unscrupulous) בשל הסכמתם לחלוקתה של ארץ ישראל לשתי מדינות לאומיות, שכן הדבר יביא ללא ספק להמשך מעשי האלימות בין שני העמים.

מול התממשות נבואתו הקודרת של סעיד, הפתרון החלופי שהוא הציע היה בעל אופי אוטופי מסוכן העלול להביא את שני העמים, מתוך ניסיונם ההיסטורי של חיים בארץ אחת בשלטון משותף, לידי סכסוכי דמים בלתי פוסקים, כך שגורלו של הפתרון האוטופי עלול להיות לדיסטופי. שכן כוונות טובות בנוסחו של סעיד, באווירה המדינית והרוחנית ששררה באזור בעת כתיבת המאמר וקיימת עד היום, מוליכות ללא ספק אל הגיהנום. לפי הכרתו, בהיותו אינטלקטואל פוליטי המגויס לשירותה של אידאה מוסרית עליונה, אין הוא יכול להסכים לפשרה ראליסטית של הקמת שתי מדינות זו לצד זו. בכך דמותו של סעיד, המשמשת דוגמה לאינטלקטואלים רבים מחוגי השמאל הביקורתי האנטי-ציוני הקיצוני, היא גם הסמל של כישלון הרדיקליזם הרעיוני האוטופי בתחום המעשה הפוליטי, להבדיל מהמעשה המדיני שאני מגדירו 'ראליזם אוטופי', ששני הצדדים בסכסוך הזה נדרשים אליו כדי להשליט יחסים של דו-קיום ביניהם. עורכי ניו סטייטסמן היו שותפים גם הם במאמרים הראשיים להשקפה מדינית כזו.

אולם בכך, כפי שכבר נאמר, לא מוצה היחס הדו-משמעי כלפי מדינת ישראל שהשתמע מעל דפי העיתון, ולדיון רגיש במיוחד בתחום זה זכתה המחאה של אינטלקטואלים יהודים בכריטיניה נגד הנטייה הנאו-אנטישמית שמצאה ביטוי בעיתונות של השמאל הקיצוני בכריטיניה, ולעתים גם מעל דפי ניו סטייטסמן.

בשנת 2002 הופיע ניו סטייטסמן במאמר שער על עמוד שלם ובו ציור של מגן דוד הניצב על הדגל של בריטיניה, כשחודו התחתון נעוץ במרכז הדגל, כדי לסמל את הכותרת: 'הקשר הכשר' ('A Kosher Conspiracy').³⁹ המאמר עורר תגובות מחאה של אישים שונים, יהודים ולא יהודים, ובהם המזכיר הכללי של מפלגת הלייבור. העורך התנצל פומבית והודה כי אף שהעיתון מתנגד בתקיפות לכל צורה של גזענות ואנטישמיות, היה בציור שליווה את המאמר כדי לעורר מחדש את המסורת האנטישמית בכך שהצביע על המזימה היהודית לחדור אל לב האומה הכריטית.⁴⁰ המאמר תיאר את הכוונה הפוליטית של בעלי הון יהודים בעולם ובכריטיניה המפעילים לחצים כבדים על עורכי עיתונים ועל עיתונאים כדי שיביעו בעיתוניהם דעות חיוביות על ישראל. הם הואשמו גם באימים בכתב ובעל פה על אותם העיתונאים הביקורתיים כלפי ישראל, שהואשמו בהיותם בעלי דעות אנטישמיות מפורשות. לטענת כותב המאמר, האיש המרכזי המוביל את 'הקשר הכשר' הזה נגד חופש הבעת הדעה הביקורתית הוא הציוני הוותיק הלורד ג'ורג' ויידנפלד (Weidenfeld).

Dennis Sewell, 'A Kosher Conspiracy', *NS*, January 14, 2002 39
David Cesarani, *The Left and the Jews, The Jews and the Left*, London 2004, ראו: 40
.Chap. 10, p. 72

דומה שאין צורך להכביר מילים על הרוח האנטישמית נוסח 'הפרוטוקולים של זקני ציון' אשר נושבת מתיאור זה של קונספירציה הנעשית באמצעות עיתונות ששולטים בה יהודים עשירים ובעלי השפעה. אולם השאלה היא אם זו אכן היתה כוונת מחבר המאמר והעורך שפרסם אותו. נדמה כי האמת היא הפוכה בדיוק. המאמר כוון נגד המאמרים שמפרסמים עיתונאים שונים בעיתונות של השמאל הליברלי, כגון *The Guardian* ו-*The Independent*, וגם לדברים המובאים ב-*BBC* ונשמעים לעתים קרובות בתוכנם כבעלי נימה אנטישמית מגוחכת, מאחר שהם מכוונים גם נגד הממסד הציוני בבריטניה, שהוא גוף פוליטי חלש ולא יוצלח (clueless). על כן הציע המחבר לשמאל הליברלי והרדיקלי לחפש כתובת אחרת למימוש ביקורתו על ישראל וידידה בבריטניה. כמו כן הפנה את תשומת לבו לכך שמדינת ישראל נוסדה על פי החלטות האומות המאוחדות, אך על קיומה מאיימים ארגוני טרור פלסטיניים המבקשים לחסלה – עובדה שעיתוני השמאל מתעלמים ממנה בתירוץ שמעשי הטרור נובעים מסבלם של הפלסטינים בהיותם קרבנותיה של המדינה היהודית.

עם זה קשה להשתחרר מן הרושם כי פרסום המאמר בלוויית התמונה המקוממת על פי החלטת העורך, היה בו רמז לקיומה של נטייה אנטישמית תרבותית אופנתית בקרב חוגים של אינטלקטואלים מן השמאל הליברלי הרדיקלי.⁴¹

על תופעה זו עמד בחריפות כעבור שנתיים האינטלקטואל והסופר הידוע, בן למשפחה יהודית מפורסמת בבריטניה, סיימון סבג מונטיפיורי (Simon Sebag Montefiore).⁴² את מאמרו של מונטיפיורי 'תקופה מסוכנת להיות יהודי' ('A Dangerous Time to be a Jew') קישט העורך בצילום של מנורת תשעת הקנים, שבכל אחד מהקנים ניצב גליל של חומר נפץ TNT במקום נר. זה נעשה בוודאי לא רק כדי להצביע על חומרת התופעה שהמאמר דן בה, אלא גם על טעותו של העורך שנתיים קודם לכן בפרסום התמונה הבולטת של מגן דוד שקצהו ניצב במרכזו של הדגל הבריטי. המניע למאמרו של מונטיפיורי היה, לדבריו, ההתקפה הבלתי מרוסנת והבלתי צודקת של התקשורת בבריטניה, בייחוד של ה-*BBC* ושל *The Guardian*, ששחררה דעות קדומות, מזויפות ומרושעות 'של מיתוסים אנטישמיים, שנחתמו ונשכחו מאז תקופת הנאצים, תקופת 'המאות השחורות' ועלילות הדם של ימי

41 לראיה יש לציין כי כעבור כמה חודשים, באפריל 2002, פרסם ניו סטייטסמן מאמר נוסף פרי עטו של אנדרו סטיבן (Stephen) שגם ממנו נדף 'ריח' אנטישמי. ראו שם, עמ' 74. בהקשר זה ראוי לציין ספרו המקיף של אנתוני ג'וליוס: *Anthony Julius, Trials of the Diaspora: A History of Anti-Semitism in England*, Oxford University Press, Oxford 2010, p. 811. במחקר זה מצוי פרק מקיף על הביטויים האנטישמיים בעיתונות ובאמצעי תקשורת אחרים, ובהם גם ניו סטייטסמן, כפי שצייתי במאמרי. ראו בספר זה פרק 7: 'Contemporary Secular Anti-Zionisms', pp. 348-440. לעניין הנידון חשוב במיוחד פרק 8: 'Contemporary Confessional Anti-Zionisms, and a Conclusion', pp. 532-588.

42 Simon Sebag Montefiore, 'A Dangerous Time to be a Jew', *NS*, June 28, 2004

הביניים' ('Had unlocked a forgotten cultural capsule of anti-Semitic myths, sealed') (and forgotten since the Nazis, the Black Hundreds and the medieval blood libels'). דברים קשים כל כך נגד האינטלקטואלים, שרבים מהם היו בוודאי בני חוגו של מונטיפיורי כאיש תקשורת, מעידים על הזעזוע שפקד אותו למקרא דברי הנאצה פרי עטם. הוא לא היה מוכן להסתפק בהערכה אופטימית שאלה הן רק מילים, מפני שלדבריו, בעולם אלים יש למילים השפעה ('Words matter in a violent world'); אותו עולם שבו היהודים נאשמים בהיותם חברה של חורשי רע הזוממים לעשות מעשים אפלים באמצעות הקשר הבינ-לאומי בין ראש ממשלת בריטניה בלייר, נשיא ארצות הברית בוש והתקשורת שבשליטת בעלי הון יהודים. עקב תעמולה שטנית זו בעשור האחרון היתה ישראל למעין 'הכבשה השחורה' ('bete noire') של חוגי הדברנים ('chattering classes') בתקשורת, שהדברים שהם מפרסמים ומשמיעים על מדינת ישראל הם מזה זמן רב חד-צדדיים, מרושעים ומזויפים ('has long been prejudiced, disproportionate, vicious often') (fictitious). האשמות כבדות אלו הביאו את סיימון מונטיפיורי להזדרז ולהצהיר בפומבי כי בכל הנוגע לפתרונות מדיניים במזרח התיכון דעתו אינה רחוקה מזו של אלו המבקרים את ישראל, לפחות של מקצתם.

כעבור שנתיים כתב דייוויד רואן (Rowan), עורך *The Jewish Chronicle*, כי בעבר לא ראה חשיבות בגילויים אנטישמיים מסוימים בחברה הבריטית, אולם לאחרונה נעלמה שאננותו משום הצירוף של לשון אנטי-יהודית וה'כבוד' שזוכה לו לאחרונה הגזענות הגלויה ('the growing respectability of overt racism').⁴³ להדגשת המושג 'גזענות גלויה' על תוצאותיה המסוכנות לווה המאמר בתמונה של פצצה גדולה, ולצדה אדם קטן התוקע בחצוצרה שמוצבים עליה גלילים של חומר נפץ אשר נוגעים כמעט בפצצה. אפשר לראות בצירוף זה המדבר בעד עצמו גם מעין 'פיצוץ' על אותה תמונה שהוצג בה מגן דוד הנעוץ בדגל הבריטי ועליה התנצל העורך שש שנים קודם לכן.

בכך אין כוונה לומר כי הביטוי הסמלי בעל האופי האנטישמי היה מקרה יחיד בניו סטייטסמן, שכן נשמעו בו לא פעם במהלך השנים ביטויים כאלה; וראוי לציין כי ביאטריס וב, הגברת הראשונה של אגודת הפביאנים, שיזמה את הוצאתו לאור של העיתון, היתה טעונה נטיות אנטישמיות ולא פעם נתנה להן ביטוי במחקרי הנעורים שלה על החברה במזרח לונדון, שהמהגרים היהודים ממזרח אירופה זרמו אליה, ובביקורת על מעשיה של ההסתדרות הציונית בארץ ישראל.⁴⁴

אך דעותיה ודעותיהם של עורכי העיתון וכתביו לא נבעו מאידאולוגיה גזענית, אלא מהתקוממות מוסרית נגד עוול חברתי ודיכוי מדיני, התקוממות שהיתה מושרשת עמוק בקרב האינטלקטואלים בשמאל הבריטי. אלו פעלו לעתים לטובת העניין היהודי והציוני

43 David Rowan, 'Here's a Goodwill Salt Beef Bagel', *NS*, September 18, 2006

44 יוסף גורני, 'Beatrice Webb's Views on Judaism and Zionism', *Jewish Social Studies*, 40, 2 (Spring 1978), pp. 95-116.

ולעתים, עם שינוי הנסיבות המדיניות, יצאו נגדם. לדעתי ראוי להגדיר הלך רוח מדיני זה 'פביאניזם', דהיינו הלך רוח הנובע מהשקפת העולם של האגודה הפביאנית, ערש הולדתם של 'האינטלקטואלים הפוליטיים', כפי שהגדרתי אותם בראשיתו של מאמר זה. אלו ראו בהשקפתם החברתית והפוליטית גם את הדרך ההדרגתית לפתרון העימות הלאומי בארץ ישראל.

ובאשר להערכת הראייה המדינית של 'האינטלקטואלים הפוליטיים', להגדרתי, שאינם פעילים במישור המדיני המעשי; עקב נטיותיהם האוטופיות המדיניות המתחלפות הם שגו מאוד בפתרונות שהציעו לטיפול בבעיות ההווה, למשל בעיית מצוקתם של הפליטים הפלסטינים ברצועת עזה ובדרום לבנון. אולם הם צדקו ברעיונותיהם שכוונו כלפי העתיד, כמו בעניין חלוקתה של ארץ ישראל לשתי מדינות לאומיות כתחילתה של הדרך לסיום המאבק בין שני העמים – בעבר ובהווה.

זאת ההשקפה המדינית המסורתית של ניו סטייטסמן ובה הוא מוסיף לדגול מאז הקמתה של מדינת ישראל ועד עצם הזמן הזה, על אף הביקורת המדינית והגינויים המוסריים על מעשיה של ישראל בתקופות שונות. בכך הוא נבדל מהעיתונות ומהתקשורת הרדיקלית בבריטניה ביחסה ברור האחרון כלפי ההווה הלאומית והציונית היהודית במדינת ישראל ובתפוצות, בייחוד בבריטניה. יחס זה אינו נקי מנטיות אנטישמיות, כפי שהדגיש אנתוני ג'וליוס בסיכום ספרו הנזכר לעיל, בהדגישו כי 'מה שמאפיין את האנטישמיות אינם כל כך הזיופים והשקרים כמו הרוע שבו הם מטפחים ומפרסמים אותם' ('What characterizes anti-Semitism is not so much their falsehoods and their misbeliefs as the malice with which they promote them').⁴⁵ במלכודת זו לא נפל ניו סטייטסמן, אם כי מעד בה לעתים וחזר בו הודות לתפיסתו המדינית הפביאנית ההיסטורית המסורתית בכל הנוגע לתביעותיה הצודקות יחסית של הציונות ושל מדינת ישראל. בכך השיטה הפביאנית במדיניות מציגה דרך שונה מהכוחנות המדינית של הימין הלאומני ומהרדיקליזם האידאולוגי של השמאלנות הליברלית.